

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

٤ خلاصه و نمودار اعمال حج تمتع (حَجَّةُ الْاِسْلَام)
٤ الف) عمره تمتع
٤ ب) حج تمتع
٥ عمره مفرده
٥ اصطلاح مدينه قبل و مدينه بعد
٥ افضل بودن حج مدينه بعد:
٦ مروری گذرا بر کلیه اعمال حَجَّةُ الْاِسْلَام (عمره تمتع و حج تمتع)
٧ قبل از حرکت به حج
٩ شرح تفصیلی اعمال حَجَّةُ الْاِسْلَام
٩ ١- احرام:
١٠ محرمات احرام
١٢ ٢- طواف
١٤ ٣- نماز طواف
١٥ ٤- سعی بین صفا و مروه
١٦ ٥- تقصیر
١٧ «اعمال حج تمتع»
١٧ الف) احرام
١٧ ٢- وقوف در عرفات
١٩ ٣- وقوف در مشعرالحرام (مُزْدَلِفَه)
٢٠ ٤-٥-٦- اعمال منی (در روز دهم) (رمی، قربانی، حلق)
٢١ ٥- قربانی (ذبح گوسفند یا گاو یا شتر)
٢٢ ٦- حَلَق (تراشیدن سر)
٢٣ ٧- بیتوته در منی در ٢ شب و رمی جمرات در ٢ روز

۲۵ اعمال مکه
۲۵ ۸ - ۹ - ۱۰ - ۱۱ - ۱۲ اعمال مکه (طواف، نماز طواف، سعی، طواف نساء، نماز طواف نساء)
۲۷ مدینه منوره
۲۸ ۱- مسجد قبا:
۲۹ ۲- مسجدالاجابه (مباهله):
۲۹ ۳- مسجد ردالشمس (فضیح):
۳۰ مکه مکرمه
۳۲ مسائل متفرقه:
۳۳ مسائل مربوط به خانمها:
۳۵ احکام شیر خواران (نوزادان تا ۳ سالگی)
۳۶ احکام کودکان غیر بالغ (از سه ساله تا قبل از سن تکلیف)
۳۸ تقویم ایام حج

«بسم الله الرحمن الرحيم»

نکاتی پیرامون این جزوه:

- ۱- جزوه موجود به قصد جزوه همراه تهیه شده لذا شامل کلیه مسائل و احکام حج نیست بلکه سعی شده علیرغم آنکه همه مسائل اصلی ذکر می‌شود، رعایت اختصار فراموش نگردد.
- ۲- مطالبی که بین ۲ علامت [] آمده است مطالبی است که از نوارهایی که در این موضوع بوده [و معروف به نوارهای حج است و از سال ۱۴۲۶ تا ۱۴۲۲ بوده] پیاده شده با ذکر این نکته که مطالب هنگام پیاده شدن مختصر و عین الفاظ پیاده نگردیده است تا رعایت اختصار گردد.
- ۳- این جزوه و مطالب بین [] اشاره‌ای به آن مطالب نورانی و بااهمیت در نوار است و خواندن این جزوه به هیچ وجه کفایت از شنیدن آن مطالب پربار و نورانی را نمی‌کند.
- ۴- مطالب این جزوه پس از تکمیل، جهت تصحیح (مخصوصاً تصحیح احکام و فتوایی که بین [] آمده است) به خدمت ایشان عرضه داشته شده و تصحیح گردیده است.

بسم الله الرحمن الرحيم

اعمال حج تمتع شامل ۲ بخش می‌باشد: ۱- عمره تمتع ۲- حج تمتع
و با انجام مجموع این ۲ بخش، حاجی عمل حَجَّةُالاسلام خود را اداء نموده است.

خلاصه و نمودار اعمال حج تمتع (حَجَّةُالاسلام)

الف) عمره تمتع

- ۱- احرام بستن و تلبیه گفتن در میقات (مسجد شجره یا مسجد جحفه)
 - ۲- هفت دور طواف به دور کعبه
 - ۳- دو رکعت نماز طواف (در پشت مقام حضرت ابراهیم)
 - ۴- سعی بین صفا و مروه (هفت دور بین کوه صفا و مروه)
 - ۵- تقصیر (گرفتن مقداری ناخن و چیدن مقداری از موی سر)
- که با تقصیر کردن، حاجی از احرام خارج و اعمال عمره تمتع پایان می‌پذیرد.

ب) حج تمتع

- ۱- احرام بستن در مکه (و بهتر است در مسجدالحرام باشد)
 - ۲- وقوف در عرفات (مقدار واجب آن از اذان ظهر روز عرفه (نهم ذی‌الحجه) است تا اذان مغرب)
 - ۳- وقوف در مشعر (مقدار واجب آن از اذان صبح روز عید قربان است (روز دهم) تا طلوع آفتاب)
 - ۴- رمی جمره عقبه (در روز عید قربان)
 - ۵- قربانی کردن (در روز عید قربان)
 - ۶- حلق کردن (در روز عید قربان)
- ۷- بیتوته در منی در شب یازدهم و دوازدهم (مقدار واجب آن از اذان مغرب است تا نیمه شب شرعی)
- ۸- رمی جمرات ثلاثه در روز یازدهم و دوازدهم (زمان آن از طلوع آفتاب است تا غروب آن)
 - ۹- هفت دور طواف به دور کعبه
 - ۱۰- دو رکعت نماز طواف (پشت مقام حضرت ابراهیم)
 - ۱۱- سعی بین صفا و مروه (۷ مرتبه بین کوه صفا و مروه)
 - ۱۲- طواف نساء (۷ دور طواف به دور کعبه)
 - ۱۳-۲- نماز طواف نساء (۲ رکعت پشت مقام حضرت ابراهیم)
- که با انجام نماز طواف نساء اعمال حج تمتع به پایان می‌رسد.

عمره مفرده

عده‌ای از حجاج در غیر از ایام حج، جهت انجام عمره مفرده عازم می‌شوند که اعمال آن به شرح زیر است:

۱- احرام بستن در میقات و گفتن تلبیه (میقات معمولاً یا مسجد شجره است یا مسجد جحفه)

۲- هفت دور طواف به دور کعبه

۳- دو رکعت نماز طواف (پشت مقام حضرت ابراهیم)

۴- سعی بین صفا و مروه (۷ دور بین کوه صفا و مروه)

۵- تقصیر (گرفتن مقداری از ناخن و کوتاه کردن مقداری از مو)

که با تقصیر کردن حاجی از احرام عمره مفرده خارج می‌گردد.

۶- طواف نساء (۷ دور طواف به دور کعبه)

۷- نماز طواف نساء (۲ رکعت پشت مقام حضرت ابراهیم)

اصطلاح مدینه قبل و مدینه بعد

کلیه کاروانهای ایرانی در ۲ قالب مدینه قبل و مدینه بعد به سرزمین عربستان عزیمت می‌کنند.

مدینه قبل: کاروانهایی هستند که از ایران، ابتداء به مدینه مشرف می‌گردند و تقریباً به مدت یک هفته در آن شهر نور و ولایت کسب فیض نموده سپس به قصد تشرّف به مکه و انجام اعمال عمره تمتع خود، به مسجد شجره (مسجدی در حومه مدینه که محل احرام رسول اکرم و اکثر ائمه علیهم‌السلام است) می‌آیند در آنجا مُحرم شده و لبیک‌گویان به طرف خانه خدا حرکت می‌کنند و پس از ورود به مکه اعمال عمره تمتع را به جا آورده و از احرام خارج می‌گردند.

مدینه بعد: کاروانهایی هستند که از ایران مستقیماً به جدّه می‌روند و از آنجا پس از چند ساعتی وارد مسجد جحفه (مسجدی است که محل احرام کسانی است که از طرف دریا و جدّه به مکه می‌آیند) شده احرام می‌بندند و لبیک‌گویان به سوی خانه خدا می‌روند و پس از ورود، اعمال عمره تمتع خود را انجام داده و از احرام خارج می‌گردند. این افراد پس از اتمام اعمال حج تمتع خود به مدینه مشرف شده و پس از حدود هشت روز به وطن باز می‌گردند.

افضل بودن حج مدینه بعد:

[مدینه قبل و بعد هر دو خوب است ولی چنانچه در روایات داریم مدینه بعد بهتر است چرا که انسان پس از انجام اعمال به مدینه می‌رود و زیارت رسول خدا صل الله علیه و آله می‌کند به طوریکه امام باقر علیه‌السلام

می‌فرمایند: مردم مأمور شده‌اند به مکه بروند و به دور این سنگها طواف نمایند و بعد بیایند و ولایتشان را به ما عرضه کنند، این مهم است، طواف کردن به دور کعبه بدون امام فایده ندارد [۱۴۲۵]

مروری گذرا بر کلیه اعمال حَجَّة الاسلام (عمره تمتع و حج تمتع)

جهت انجام عمره تمتع حجاج از یکی از میقاتها (مسجد شجره یا مسجد جحفه) مُحرم شده و به طرف شهر مکه حرکت می‌کنند. پس از ورود به شهر مکه به مسجدالحرام آمده و طواف خود را انجام می‌دهند و سپس نماز طواف را به جا می‌آورند. سپس به سمت مَسْعَى حرکت می‌کنند (مَسْعَى به محل سعی کردن گویند که حد فاصل بین کوه صفا و مروه است و چسبیده به مسجدالحرام) و هفت بار فاصله بین کوه صفا و مروه را می‌پیمایند (از کوه صفا شروع و به کوه مروه ختم می‌شود) پس از آن کمی از مو و ناخن خود را کوتاه می‌نمایند و از احرام عمره تمتع خارج می‌گردند و کلیه مُحرمات احرام بر آنها حلال می‌گردد.

پس از این اعمال حجاج تا روز هفتم یا هشتم ذی‌الحجه در مکه می‌مانند و در این روز مجدداً در خود شهر مکه مُحرم شده و به سوی صحرای عرفات می‌روند و در عرفات تا اذان مغرب روز نهم می‌مانند و پس از اذان از عرفات به مشعر (مکانی است بین عرفات و منی) می‌آیند و تا طلوع آفتاب روز دهم (عید قربان) در آنجا وقوف می‌نمایند و سنگهای لازم برای رمی جمرات را جمع‌آوری می‌کنند و پس از آن به منی آمده و در چادرهای خویش مستقر می‌گردند و در این روز بایستی اعمال منی را انجام دهند که شامل: اول رمی جمره عقبه است (جمره عقبه از سمت منی که برویم آخرین جمره و نزدیکترین آن به شهر مکه است) که هفت عدد سنگ (سنگهایی که از مشعر جمع کرده‌اند) به آن می‌زنند و پس از آن بایستی قربانی کنند و پس از قربانی سر خود را می‌تراشند (حلق) و با حلق کردن حاجی از احرام خارج می‌گردد و کلیه محرمات احرام بر او حلال می‌شود به جز: ۱- استعمال بوی خوش که با اتمام سعی بین صفا و مروه حلال می‌گردد ۲- حلال شدن همسر که با انجام طواف نساء و نماز آن حلال می‌گردد. پس از حلق دیگر اعمال عید قربان به پایان می‌رسد لیکن حجاج به ۲ جهت باید اوقات خاص دیگری را در منی بمانند.

۱- بیتوته در منی (بیتوته: گذراندن شب را در یک محل می‌گویند) در شب یازدهم و دوازدهم از غروب آفتاب تا نیمه شب شرعی

۲- رمی جمرات ثلاثه در روز یازدهم و دوازدهم از طلوع آفتاب تا غروب آفتاب

لازم به ذکر است بعد از اذان ظهر روز دوازدهم حجاج می‌توانند به طور کلی از منی خارج شده و به شهر مکه برگردند.

پس از اعمال منی (و مراجعت به مکه حجاج به انجام اعمال مکه مبادرت می‌کنند به شرح زیر:

۱- طواف (۷ دور به دور کعبه) ۲- نماز طواف (پشت مقام حضرت ابراهیم) ۳- سعی بین صفا و مروه (هفت دور بین کوه صفا و مروه) ۴- طواف نساء (هفت دور به دور کعبه) ۵- نماز طواف نساء (پشت مقام حضرت ابراهیم). با انجام نماز طواف نساء (که آخرین عمل حج تمتع است) اعمال مکه پایان می‌یابد.

قبل از حرکت به حج

توصیه‌ها و تذکرات پیرامون قبل از حرکت

[۱- ابتداء شکر خدا را انجام دهد به خاطر این توفیق الهی (۱۴۲۴)]

[۲- غسل توبه انجام دهد (از همه آنچه که تا به حال انجام داده) بهتر است که شب جمعه باشد (قبل از اذان صبح) و صبح جمعه بعد از نماز صبح ۲ رکعت نماز بخواند، سپس سر به سجده گذارده و ۱۰۰ مرتبه استغفار کند (استغفر الله ربی و اتوب الیه) (۱۴۲۴)]

[۳- به این نیت حرکت کند که الان می‌خواهد مانند حضرت ابراهیم حرکت کند (حج ابراهیمی انجام دهد) یعنی حال و هوای حضرت ابراهیم و آن وضعیتی که حضرت ابراهیم داشتند را در خود پیاده کند (۱۴۲۴)]

[۴- خود را مانند یک بنده ذلیل و عبدی که مولا او را دعوت کرده باید در طول مدت سفر حج، حالت عبودیت و ذلت و استکانت داشته باشد (۱۴۲۴)]

[۵- مخارجی که کرده به حساب نیاورد. (المال مال الله) با نیتی که نه خرجی کرده و نه زحمتی کشیده باید از خانه خارج گردد (۱۴۲۴)]

[۶- از منزل که خارج شد دیگر در فکر خانه و منزل نباشد آنها هم خدایی دارند و نگهبان و حافظ دارند. (۱۴۲۴)]

[۷- از منزل که حرکت می‌کند باید خود را متصل به امام زمان علیه‌السلام ببیند و در همه جا خود را با حضرت ببیند و اینکه انسان به دنبال این باشد که در جای خاصی امام زمان علیه‌السلام را پیدا کند، این در مسیر عرفان نیست بلکه افراد عادی به دنبال این حرفها هستند. (۱۴۲۴)]

[۸- این یکماه را از زندگی خود جدا کنید و در این یکماه هر حرفی نزنید و هر کاری را نکنید و با هر کسی رفت و آمد نداشته باشید. (۱۴۲۵)]

[۹- از مکه و مدینه دائم زنگ نزنید (هر یکی دو هفته یکبار اشکالی ندارد) و فقط صرف احوالپرسی باشد، نه شنیدن اخبار و... چون پی‌گیری و شنیدن اخبار فکر انسان را مشغول می‌کند و این از سهم انسان کم می‌کند، حاجی که به حج می‌آید دیگر نباید به مسائلی که در منزل می‌گذرد فکر کند، نباید به همسر و فرزند، کار و... فکر کند چرا که تمام این مسائل موجب می‌شود که سهمیه انسان کم شود و باعث می‌شود آن صفا و خلوص کم گردد. (۱۴۲۴)]

[۱۰- فکر خود را در وطن خالی کنید از کلیه متعلقات و همه چیز را کنار بگذارید به نحوی که گویا تنهای تنها در دنیا هستید. (۱۴۲۴)]

[۱۱- از منزل که حرکت می‌کنید خود را در ۲ حولهٔ احرام فرض کنید (حالت احرام) و مراقبه را زیاد کنید. (۱۴۲۵)]

[۱۲- حج ابراهیمی یعنی چه؟ حضرت ابراهیم علیه‌السلام، وقتی حضرت اسماعیل و همسرش را آوردند در محل فعلی کعبه، هیچ موجودی در آنجا نبود و یک بیابانی بود که کوهها آن را احاطه کرده بودند و حضرت، زن و بچه‌اش را می‌گذارند و می‌روند و خداوند می‌فرماید حتی پشت سر خود را هم نگاه نکن، حج ابراهیمی آن است که وقتی ما حرکت می‌کنیم و می‌آئیم به مکه دیگر از این دنیا و داد و ستدها و اختلافها و بگو مگوها و... بیرون بیاییم. حضرت ابراهیم که آمد، تمام تعلقات خود را از دنیا کند. (۱۴۲۵)]

[۱۳- باید بدانند این اعمالی که می‌خواهد انجام بدهد، تنها جنبهٔ ظاهر آن نیست بلکه هر کدام از این اعمالِ ظاهر، باطنی دارد. (۱۴۲۴)]

لازم به ذکر است در کتاب شریف امام‌شناسی جلد ۶ صفحه ۱۲۹ به بعد، پیرامون اعمال حَجَّةُ‌الْوَدَاعِ پیامبر اکرم صلی‌الله‌علیه‌و‌آله‌و‌سَلَّمَ و مکانهایی که توقف نموده و خطبه خوانده‌اند و مناسکی که انجام داده‌اند مطالب فراوانی آمده است که علاقه‌مندان را به خواندن آن مطالب ارزشمند دعوت می‌کنیم.

شرح تفصیلی اعمال حَجَّةِ الاسلام

الف) عمره تمتع (احرام، طواف، نماز طواف، سعی، تقصیر)

۱- احرام:

احرام عمره تمتع باید در میقات انجام پذیرد که معمولاً میقات برای ایرانی‌ها یا مسجد شجره است اگر مدینه قبل باشند و یا مسجد جحفه است اگر مدینه بعد باشند.

مراحل احرام:

- ۱- درآوردن کلیه لباسهای دوخته شده و پوشیدن لباس احرام (برای مردها)
- ۲- نیت کردن (نیت عمره تمتع) [نیت همان نفس خواست باطن را گویند و لازم نیست به زبان بیاید. (۱۴۲۲)]
- ۳- گفتن لبیک (تلبیه) که با گفتن لبیک حاجی مُحرم می‌شود و بایستی از محرمات احرام پرهیز نماید.
- ۴- ذکر لبیک: لَبَّيْكَ، اَللّٰهُمَّ لَبَّيْكَ، لَبَّيْكَ لَا شَرِيكَ لَكَ لَبَّيْكَ، اِنَّ الْحَمْدَ وَالنُّعْمَةَ لَكَ وَ الْمُلْكَ، لَا شَرِيكَ لَكَ [(۱۴۲۴)]

توصیه‌ها و تذکرات (پیرامون احرام)

- ۱- مستحب است قبل از احرام غسل کند (غسل احرام) و ۲ رکعت نماز احرام بخواند. (۱۴۲۲)
- ۲- با غسل احرام می‌توان نماز خواند یا طواف کرد و کلاً با هر غسل مستحبی می‌توان نماز خواند و طواف کرد. (۱۴۲۲)
- ۳- بهتر است در میقات غسل کند (مسجد شجره یا جحفه) و امکانات برای غسل در این مکانها موجود است.
- ۴- شروع تلبیه از میقات است و ذکر لبیک را تا زمانی که خانه‌های مکه پیدا می‌شود می‌تواند ادامه دهد و پس از رؤیت خانه‌های مکه دیگر نباید لبیک بگوید و هر چه این ذکر را بیشتر بگوید اثر احرام در نفس او قویتر می‌شود. (۱۴۲۲)
- ۵- تلبیه یکی واجب و مابقی مستحب است. (۱۴۲۲)
- ۶- خانمها باید با صدای آهسته تلبیه بگویند. (۱۴۲۴) در صورتی که نامحرم صدای آنها را بشنود.
- ۷- احرام بستن نشانه آن است که انسان خودش را از همه تعلقها رها کرده و از همه ماسوی الله جدا شده است. (۱۴۲۶)

محرمات احرام

با احرام بستن، کارهایی بر مُحرم حرام می‌گردد که به آن محرمات احرام می‌گویند که تعدادی از آنها اختصاص به مردان دارد، تعدادی به خانمها و تعداد بیشتر آن مشترک است:

الف) مشترک بین آقایان و خانمها

۱- صید و شکار در حرم و اطراف آن و کشتن حیوانات موذی و حیواناتی که در بدن ساکن می‌شوند (مثل شپش و...)

۲- آمیزش یا هرگونه استفاده شهبوانی دیگر از همسر

۳- استمناء

۴- استعمال عطریات و بوئیدن عطر

۵- سرمه کشیدن

۶- نگاه کردن در آینه برای دیدن خود

۷- دروغ - فخرفروشی و فحش دادن

۸- قسم خوردن به الله و خداوند

۹- انگشتر زینتی به دست کردن

۱۰- روغن مالیدن

۱۱- کندن و زدودن مو از بدن عمداً

۱۲- بیرون آوردن خون از بدن

۱۳- ناخن گرفتن

۱۴- کندن دندان

۱۵- کندن و بریدن درختان و گیاهان حرم

۱۶- عقد کردن (عقد نکاح)

ب) مخصوص آقایان:

۱- پوشیدن لباس دوخته

۲- پوشیدن چیزی که تمام روی پا را بگیرد.

۳- پوشانیدن سر

۴- زیر سقف رفتن و قرار دادن سایه ثابت در بالای سر در حین پیمودن بین ۲ منزل

ج) مخصوص خانمها:

۱- پوشیدن زیور برای زینت

۲- پوشاندن روی خود با نقاب و روبند

توصیه‌ها و تذکرات (پیرامون محرمات احرام)

[۱- انگشتری که جنبه تزئین نداشته باشد (مثل عقیق یا درّ و...) اشکال ندارد. (۱۴۲۲)]

[۲- نگاه کردن به شیشه اتوبوس که انسان در آن پیدا باشد، اگر عمداً باشد اشکال دارد. (۱۴۲۲)]

[۳- مسواک زدن اگر باعث خون آمدن از لثه شود اشکالی ندارد ولی باید سعی کند حتی الامکان خون نیاید

(۱۴۲۴)]

۴- گره زدن، سنجاق کردن و استفاده از بستهایی که حوله احرام را نگه می‌دارد در حال احرام، حرام نیست اما

بہتر است استفاده نشود.

۵- دمپایی حتماً باید روباز باشد بدین نحو که صدق باز بودن روی پا بشود و برای سهولت کار می‌توان از نوع

انگشتی استفاده کرد.

۶- استفاده از هر آنچه که دوخته شده است (برای مردان حرام است) اعم از حوله، همیان، کیف، ماسک و پتو

(در صورتی که دور آن دوخته باشد).

[۷- مرد محرم در صورتی که می‌خواهد سر خود را خشک کند، باید سر خود را به چند قسمت تقسیم کرده و

هر کدام را جدا جدا خشک کند تا پوشاندن سر، صدق نکند. (۱۴۲۵)]

[۸- استفاده از عطر و شامپوهای که بوی عطر می‌دهند حرام است ولی اگر بویی به انسان بخورد، استشمام آن

اشکالی ندارد. (۱۴۲۴)]

۹- برای مردان کشیدن ملحفه بر روی پا اشکالی ندارد البته در صورتیکه لحاف بر روی پا نچسبد.

۱۰- زیر سقف رفتن شخص محرم هنگام مشی (راه رفتن) حرام است، البته در مکه چون منزل حساب می‌شود

اشکالی ندارد فلذا در شهر مکه شخص می‌تواند برای طی طریق از ماشین سقف‌دار استفاده نماید اما زمانی که از

میقات (مسجد شجره یا جحفه) می‌آید و یا از مکه به عرفات می‌رود حتماً باید از ماشین بدون سقف استفاده کند.

(البته همه این موارد مربوط به روز می‌باشد ولی در شب مطلقاً استفاده از ماشین سقف‌دار بلامانع است).

[۱۱- خانمها نباید در حال احرام صورت خود را بیوشانند و پوشانیدن آن حرام است (۱۴۲۲-۱۴۲۶) لیکن پاک

کردن صورت با دستمال اشکالی ندارد (۱۴۲۴)]

[۱۲- شانه زدن به موی سر به نحو آرام اشکالی ندارد و موهایی که می‌ریزد اگر به حالت عادی می‌ریزد اشکال

ندارد بلکه آنچه حرام است کندن مو از بدن است به نحوی که با شدت آن را از بدن جدا نماید به همراه پیاز مو

(۱۴۲۵)]

۲- طواف

هنگام طواف باید موارد زیر رعایت گردد:

- ۱- باید با طهارت باشد (وضو یا غسل)
- ۲- بدن و لباسش پاک باشد.
- ۳- نیت کند.
- ۴- ۷ دور به دور کعبه بگردد و ابتدای آن از روبروی حجرالاسود باشد.
- ۵- بین حجر حضرت اسماعیل و مقام حضرت ابراهیم طواف کند.

توصیه‌ها و تذکرات (پیرامون طواف)

[۱- مستحب است قبل از طواف غسل کند (و با آن غسل می‌تواند طواف کند و نماز بخواند) (۱۴۲۲)]
[۲- محدوده طواف حتی‌الامکان بین حجر و مقام باشد لیکن اگر به علت ازدحام جمعیت، طواف مشکل بود می‌تواند محدوده آنرا وسیعتر کند و در صورت شلوغی و ازدحام جمعیت می‌تواند حتی در طبقه دوم و سوم طواف کند. (۱۴۲۴-۱۴۲۲)]

[۳- استلام حجرالاسود اگر امکان داشت انجام دهید ولی خیلی خود را به زحمت نیاندازید و اصراری نکنید. (۱۴۲۲)]

[۴- در هنگام طواف نباید شانه و دست انسان در فضای بالای شاذروان قرار بگیرد (شاذروان به محل اتصال دیوارهای کعبه به کف صحن مسجدالحرام را می‌گویند که از خود دیوارهای کعبه کمی بیرون‌تر قرار گرفته است) لذا هنگام طواف دست زدن به کعبه باعث بطلان طواف می‌گردد. (۱۴۲۴)] مگر آنکه برگردد و از محلی که دست زده طواف را اعاده کند.

۵- مستحب است انسان هنگام ورود به مسجدالحرام از باب بنی‌شیبه وارد گردد چون هنگامی که بت هُبیل به دست امیرالمؤمنین علیه‌السلام شکسته شد پیامبر اکرم صل الله علیه و آله امر فرمودند که آنرا در زیر در ورودی باب بنی‌شیبه دفن کردند تا چون مردم داخل می‌شوند آنرا در زیر قدم خود بگیرند. (امام‌شناسی، جلد ۶، صفحه ۲۷)

[۶- عظمت کعبه به خاطر این سنگها نیست به خاطر آن است که خداوند میل و اراده کرده است که این نقطه با ارزش باشد، یعنی میل و اراده پروردگار به این نقطه خاص تعلق گرفته است. (۱۴۲۵)]
[۷- لازم نیست پس از رسیدن به مکه فوراً به مسجدالحرام رفته و اعمال را انجام دهید بلکه بهتر آن است که در صورت خستگی راه، چند ساعتی استراحت کند و پس از آن اقدام به انجام اعمال نماید زیرا انجام اعمال نیاز به تمرکز دارد و خستگی با تمرکز منافات دارد. (۱۴۲۶)]

- ۸- در هر دور طواف مستحب است رو به حجرالاسود کرده و تکبیر بگویند.
- [۹- شک در طواف اگر در کمتر از ۳/۵ دور باشد طواف باطل است (مثلاً شک در ۲ یا ۳) ولی اگر در بیشتر از ۳/۵ دور باشد باید بنا را بر اقل بگذارد. (۱۴۲۶)]
- ۱۰- اگر در بین طواف حدثی از انسان سر بزند، اگر در کمتر از ۳/۵ دور باشد (مثلاً دور دوم باشد) طواف باطل است و اگر در بیشتر از ۳/۵ دور باشد (مثلاً دور پنجم باشد) باید همانجا طواف را قطع کند و طهارت حاصل کرده و سپس از همانجا که قطع کرده بود بقیه طواف را ادامه دهد.
- ۱۱- اگر در بین طواف اذان گفته شود و شخص مجبور به توقف شود، اگر در کمتر از ۳/۵ دور است طواف باطل است و اگر در بیشتر از ۳/۵ دور باشد اشکالی پیدا نمی‌کند و بعد از نماز از همانجا طواف خود را ادامه می‌دهد.
- ۱۲- فاصله انداختن بین اعمال (مثل طواف و نماز طواف و...) اشکال ندارد مثلاً یکی را امروز و دیگری را فردا انجام دهد.
- ۱۳- هنگام طواف همین که از مقابل حجرالاسود شروع به گردیدن کند کفایت می‌کند اگر چه در هنگام طواف سهواً به دور خود بچرخد و پشت او به کعبه شود.
- [۱۴- اگر در حین طواف جمعیت به قدری باشد که انسان را حرکت دهد یا بلند کند و چند متر جلو ببرد طواف او صحیح است. (۱۴۲۴)]
- [۱۵- در طوافهای واجب در هر دور، ادعیه وارده برای هر دور را بخوانید و اگر وقت اضافه آمد الله اکبر و لا اله الا الله بگویند ولی در طوافهای مستحبی در هر دور فقط لا اله الا الله و الله اکبر بگویند. (۱۴۲۲)]
- [۱۶- زنها به هر تعداد که بخواهند می‌توانند طواف مستحبی انجام دهند و ترک آن به خاطر پرهیز احتمالی از تماس با مردهای دیگر، لزومی ندارد. (۱۴۲۶)]
- [۱۷- طواف همین عمل ظاهر نیست بلکه باید به باطن آن هم توجه نمود، باطن آن این است که هر دور طواف نشانه و حکایت از یکی از عوالم است: ۱- ماده ۲- مثال ۳- ملکوت سفلی ۴- ملکوت غلیبی ۵- جبروت ۶- لاهوت ۷- اسماء کلیه (ذات) (۱۴۲۵-۱۴۲۲)]
- [۱۸- طواف یعنی فدا کردن و خود را باختن و خود را تسلیم کردن و ناچیز شمردن (۱۴۲۲)]
- [۱۹- طواف کردن به دور کعبه یعنی: خدا و ذات او را محور قرار دادن و آن ذات را در تمام مراحل و مراتب وجودی تواضع کردن و خود را فانی دانستن در تمام مراحل وجودی. (۱۴۲۲)]
- [۲۰- طواف که می‌کند باید بداند که مسیر زندگی و حیات خودش را از این به بعد بر چه اساسی قرار بدهد. (۱۴۲۴)]

۳- نماز طواف

پس از اتمام طواف باید نماز طواف را به جا آورد:

الف) دو رکعت است بدون اذان و اقامه

ب) این نماز باید پشت مقام حضرت ابراهیم و به سمت کعبه باشد.

ج) باید با طهارت باشد.

توصیه‌ها و تذکرات (پیرامون نماز طواف)

[۱- نماز طواف مثل نماز صبح می‌باشد (به همان راحتی) و اگر خدا نماز صبح را (از نظر صحت و درست تلفظ نمودن کلمات) قبول کند، آن را هم قبول می‌کند. و انسان باید نماز طواف را خودش بخواند و نیابت دادن مربوط به کسانی است که اصلاً نمی‌توانند نماز بخوانند. خداوند همین نماز را از ما قبول می‌کند. بله، بهتر است انسان نزد کسانی که تجوید خوبی دارند حمد و سوره خود را بخواند و حتی الامکان رفع اشکال نماید و این کار را برای همه نمازها بایستی انجام داد نه فقط برای نماز طواف. (۱۴۲۶، ۱۴۲۵، ۱۴۲۴)]

[۲- به شک بعد از نماز طواف نباید اعتنا کرد و این شک و سوسه شیطان است. (۱۴۲۶)]

[۳- در صورتی که نماز طواف در پشت مقام برای دیگران زحمتی ایجاد نمی‌کند می‌توان در آن سوره‌های بلند

را قرائت نمود. (۱۴۲۶)]

[۴- علت اینکه پشت مقام حضرت ابراهیم باید نماز را به جا آورد آن است که: این قدم، محترم بوده و این مقام، جای پای کسی است که سازنده این بیت بوده و ما را به این مناسک دعوت کرده و در حق ما دعای خیر نموده و ما به احترام او و احترام قدم او و فعل او، پشت آن مقام به نماز می‌ایستیم. گودی روی سنگ دست‌ساز نیست بلکه روایت داریم که این محل پای حضرت ابراهیم بوده که خداوند به اعجاز آن سنگ را نرم نمود تا جای پای حضرت در سنگ نقش بپذیرد. (۱۴۲۵)]

۴- سعی بین صفا و مروه

پس از نماز طواف نوبت به سعی بین صفا و مروه می‌رسد. آدرس کوه صفا آن است که اگر به مناره‌های مسجدالحرام نگاه کنید همگی آنها جفت می‌باشد به جز یک مناره که به صورت تک می‌باشد و روبروی حجرالاسود واقع گردیده است. این مناره تک، دقیقاً روی کوه صفا قرار گرفته است.

۱- ۷ مرتبه باید بین کوه صفا و مروه را طی کنیم.

۲- از کوه صفا شروع و به کوه مروه ختم می‌گردد به این شکل:

دور اول: از صفا به مروه

دور دوم: از مروه به صفا

دور سوم: از صفا به مروه

...

دور هفتم: از صفا به مروه

[۳- سعی بین صفا و مروه وضو و طهارت نیاز ندارد و این مکان جزء مسجدالحرام نیست لذا خانمهایی که

عذر دارند می‌توانند به آن مکان وارد شوند. (۱۴۲۲)]

۴- بین صفا و مروه، و نزدیک به صفا بر روی سقف در دو جا چراغهای سبزی روشن شده که این دو چراغ محدوده مکانی را که باید هروله نمود (راه رفتن شبیه به دویدن) مشخص می‌سازد که برای مردها مستحب است در هر دور به اولین چراغ که رسیدند شروع به هروله نمایند و به چراغ دوم خاتمه دهند و زنها نبایستی هروله نمایند. توصیه‌ها و تذکرات (پیرامون سعی)

[۱- سعی صفا و مروه را باید در طبقه پائین انجام داد و چنانچه ممکن نبود در طبقه فوقانی هم اشکال ندارد.

(۱۴۲۲)]

[۲- در حین سعی صفا و مروه ادعیه وارد شده برای هر دور را بخوانید و اگر وقت اضافه آمد الله اکبر و لا اله

الا الله بگویید. (۱۴۲۲)]

[۳- در سعی بین صفا و مروه ما به دنبال حضرت هاجر، دنبال آب حیات می‌گردیم. (۱۴۲۴)]

[۴- در سعی بین صفا و مروه به دنبال حضرت هاجر می‌دویم، چون ایشان برای خدا و برای رضای او و رفع

تشنگی حضرت اسماعیل به دنبال آب حیات می‌دوید و در آن حال نفس او دیگر نفس الهی بود، نه نفس زنانه و

حیوانی (۱۴۲۵)]

[۵- سعی صفا و مروه برای رسیدن به چشمه حیات و رسیدن به حقیقت توحید است که وقتی آن حقیقت بیاید

و به انسان بخورد، انسان سیراب می‌گردد و ماسوی‌الله را کنار می‌گذارد. (۱۴۲۵)]

۵- تفصیر

پس از اتمام سعی، (البته در عمره تمتع) حجاج با چیدن مقداری از مو و ناخن خود، از احرام خارج گشته و کلیه محرّمات احرام بر آنها حلال می‌گردد.

۱- چیدن مقداری از مو و ناخن

۲- کسی که خودش تفصیر نکرده نمی‌تواند برای دیگران تفصیر کند.

توصیه‌ها و تذکرات (پیرامون تفصیر)

«پس از اتمام عمره تمتع تا زمانی که حجاج احرام برای حج تمتع می‌بندند:»

[۱- حاجی نباید از شهر مکه خارج گردد. (۱۴۲۵)]

[۲- نمی‌تواند عمره مفرده انجام دهد (حرام است) (۱۴۲۵)]

۳- نمی‌تواند سر خود را بتراشد.

۴- مستحب است پس از خروج از احرام، لباسهای احرام خود را همچنان بپوشد تا زمانی که می‌خواهد برای

حج تمتع مجدداً مُحرم گردد، البته این به معنی مُحرم باقی ماندن نیست بلکه همه محرّمات احرام بر او حلال است و فقط او لباس احرام خود را جهت رعایت استحباب تا احرام حج تمتع خود می‌پوشد.

«اعمال حج تمتع»

پس از پایان عمره تمتع، حجاج در مکه می‌مانند و معمولاً در روز هشتم ماه ذی‌الحجه، مُحرم شده و به سوی عرفات (صحرائی است در خارج از حرم) می‌روند که هم‌اکنون به ذکر کلیه اعمال می‌پردازیم:

۱- احرام

- ۱- احرام بستن در شهر مکه [در هر نقطه شهر که باشد چه جدید چه قدیم (۱۴۲۶)] [و بهتر است در مسجدالحرام احرام ببندد (۱۴۲۲)] و بیرون آوردن کلیه لباسهای دوخته (برای مردها)
- ۲- نیت کردن (نیت حج تمتع)
- ۳- تلبیه (لیک گفتن)

توصیه‌ها و تذکرات (پیرامون احرام حج تمتع)

- ۱- مستحب است قبل از احرام غسل کند.
- ۲- بهترین مکان برای احرام بستن مسجدالحرام است. (۱۴۲۴)
- ۳- شروع تلبیه از هنگام احرام است تا ظهر روز عرفه، و از ظهر روز عرفه (روز نهم ذی‌الحجه) که آخرین فرصت است دیگر نباید تلبیه بگوید (۱۴۲۲)
- ۴- آقایان اگر در روز به عرفات می‌روند نباید از ماشین سقف‌دار استفاده نمایند.

۲- وقوف در عرفات

- وقتی حجاج محرم شدند برای وقوف (ماندن) در عرفات به این صحرا می‌آیند:
- ۱- مقدار واجب وقوف از ظهر روز نهم (روز عرفه) است تا اذان مغرب همان روز.
 - ۲- آنچه واجب است تنها وقوف است، و عمل واجب دیگری ندارد لیکن برای این مکان اعمال مستحبه زیادی ذکر شده که در ذیل آمده است.

توصیه‌ها و تذکرات (پیرامون وقوف در عرفات)

- ۱- در حدیث است که: الحج عرفه حج همان عرفه است و لذا در روایت است کسی که عرفه را درک کند حج خود را انجام داده و حجش مقبول است. (۱۴۲۶)
- ۲- در روایت است کسی که عرفه را درک کند و متوجه باشد، خداوند تمام گناهان او را می‌آمرزد، همانطور که از مادر متولد شده است. (۱۴۲۵)
- ۳- در شب عرفه دعای یا شاهد کل نجوی... را بخواند (در مفاتیح قسمت اعمال شب عرفه)

[۴- خواندن زیارت امام حسین در شب و روز عرفه (دعای مخصوصی است که در مفاتیح آمده است) (۱۴۲۴)]

۵- خواندن دعای عرفه بسیار سفارش شده است و در بعدازظهر روز عرفه (هر چه به غروب نزدیکتر باشد بهتر است).

[۶- بهتر است دعای عرفه را در سمت چپ پایین کوه جبل‌الرحمه بخواند، همان مکانی که امام حسین علیه‌السلام دعای عرفه را خوانده‌اند، ولی بالای کوه جبل‌الرحمه در این روز نروید که کراهت دارد. (۱۴۲۴ و ۱۴۲۵)]

[۷- در عرفات نمازها شکسته است (۱۴۲۴) و فقط همان شبی که به عرفات می‌آیید نماز کامل است. (۱۴۲۵)]
و در صورتی نماز کامل است که قبل از آن ۱۰ روز در مکه اقامت داشته باشید.

[۸- غسل روز عرفه را فراموش نکنید که بسیار اثر دارد و افضل آن از صبح است تا ظهر، لیکن تا عصر هم می‌توان انجام داد. (۱۴۲۵)]

۹- بهترین دعا در عرفات: پیامبر اکرم صل‌الله‌علیه و آله فرموده‌اند: بافضیلت‌ترین دعا در روز عرفه، که پیامبران قبل از من هم در روز عرفه آن را می‌خواندند این است: «لا اله الا الله وحده لا شریک له، له الملك و له الحمد، و هو علی کل شیء قدير» (امام‌شناسی، جلد ۶، صفحه ۱۳۷). [خواندن این دعا اشکالی ندارد. (۱۴۲۴)]

۱۰- در روز عرفه و در عرفات کسی نمی‌تواند روزه بگیرد مگر آنکه قبلاً نذر کرده باشد و آن روزه مستحبی که برای این روز ذکر گردیده مربوط به کسانی است که در عرفات نیستند.

[۱۱- هر چه مسکنت دارید در این روز به خدا عرضه کنید و بگویید خدایا هنر ما در ناسپاسی و معصیت است و هنر مولی رحمت و بخشش و مغفرت است. (۱۴۲۵)]

[۱۲- شب عرفه را قدر بدانید و روز عرفه که شد، بروید یک گوشه تنها برای خود و به گناهان و معاصی و ناچیزی خود و... فکر کنید و به خدا بگویید خدایا، من از مکه که برمی‌گردم می‌خواهم از این وضع بیرون بیایم و تغییر کلی کنم. و از همان صبح باید خود را برای بعدازظهر روز عرفه آماده کنید. و نگذارید صحبت کردن با دیگران و... شما را محروم نماید، به خود توجه داشته باشید. (۱۴۲۶)]

[۱۳- در عرفات باید احساس کنید اینجا خارج از حرم است و باید حال را برای ورود به حرم مساعد کرد. (۱۴۲۲)]

[۱۴- در روایات داریم که امام زمان علیه‌السلام در عرفات خود را به همه نشان می‌دهند لیکن آن کسی ایشان را می‌شناسد که خود ایشان صلاح بدانند. (۱۴۲۲ یا ۱۴۲۴)]

[۱۵- سفر به عرفات مقدمه و آماده کردن خود، برای سفر و ورود به حرم خداوند است. (۱۴۲۵)]

[۱۶- سعی کنید از عرفات تا مشعرالحرام را با پای پیاده بروید که حدوداً ۱۰ کیلومتر است و در راه هم همه‌گونه وسایل پذیرائی و استراحتی موجود است و آنها که با اتوبوس می‌روند ممکن است چندین ساعت در ترافیک بمانند و حتی ممکن است وقوف در مشعر را از دست بدهند. (۱۴۲۵)]

۱۷- بین عرفات و مشعر مکانی است که آنرا مَأْزَمِينَ گویند که جایی است که راه در بین کوهها کمی باریک می‌گردد و روایت است که پیامبر اکرم صل‌الله علیه و آله هرگاه از این مکان عبور می‌کردند پیاده شده و بول می‌کردند و علت آن این است که در علل‌الشرايع از امام صادق علیه‌السلام آمده است که سنگ بُت هُبَل را از این کوه برداشته‌اند و اولین جایی بوده که بت‌پرستی رواج یافته است. (امام‌شناسی، جلد ۶، صفحه ۲۶)

۳- وقوف در مشعرالحرام (مَزْدَلِفَه)

با غروب خورشید در روز عرفه (روز نهم) حجاج از عرفات بیرون آمده و به سمت مشعرالحرام حرکت می‌کنند. مشعر مکانی است بین صحرای عرفات و منی.

[۱- مقدار واجب وقوف در مشعر از اذان صبح روز دهم است (عید قربان) تا طلوع آفتاب. (۱۴۲۲)]

۲- مشعر به جز وقوف در آن، عمل واجب دیگری ندارد.

[۳- بهتر است حاجی سنگهای خود را از مشعرالحرام جمع کند (سنگهایی که نقطه نقطه است خالهای سیاه و

سفید) (۱۴۲۲، ۱۴۲۴، ۱۴۲۵)]

تعداد سنگهای لازم حداقل ۴۹ عدد سنگ می‌باشد ولی سنگ بیشتری جمع کند تا در حین رمی احياناً سنگ کم نیاورد:

۷ عدد برای رمی جمره عقبه در روز دهم

۲۱ عدد برای رمی جمرات ثلاثه در روز یازدهم

۲۱ عدد برای رمی جمرات ثلاثه در روز دوازدهم

توصیه‌ها و تذکرات (پیرامون وقوف در مشعر)

[۱- جمع کردن سنگ از مشعر بسیار مستحب است. (۱۴۲۶)]

[۲- عده‌ای سنگهای خود را از شهر مکه جمع کرده و با خود به عرفات می‌برند و سپس به مشعر می‌آیند که

این کار جایز نیست چون بردن اشیاء حرم به خارج آن حرام است (۱۴۲۶-۱۴۲۵) و این عده چون سنگها را با خود به عرفات که خارج از حرم است می‌برند عمل حرام را مرتکب می‌شوند. (۱۴۲۶-۱۴۲۵)]

[۳- سنگ خود را از مشعر جمع کنید که مستحب مؤکد است لیکن اگر نشد از منی هم می‌توان جمع کرد و

اگر در حین اعمال سنگ کم آورد از دیگران هم می‌تواند بگیرد. (۱۴۲۴)]

[۴- شخصی که اولین بار است به حج آمده، مستحب است کمی در مشعر قدم بزند. (۱۴۲۴)]

[۵- در مشعرالحرام نماز شکسته است. (۱۴۲۴)]

- [۶- نباید یک تکه سنگ بزرگ را برداشته و خرد کند، بلکه باید سنگهای کوچک را جمع‌آوری کند، سنگهایی که اندازه آن به قدر یک نخود یا کمی بزرگتر باشد. (۱۴۲۴) (۱۴۲۶)]
- [۷- خانمها و یا کسی که عذری دارد (ذوات الاعذار) مثل پیرمردها و افراد ناتوان، از ساعت ۱۲ شب به بعد می‌توانند برای رمی جمره عقبه از مشعر خارج شوند، اما قبل از آن باید وقوف در مشعر را درک کنند و وقوف به معنی بودن چند لحظه نیست بلکه به معنای درک کردن است. (۱۴۲۴)]
- [۸- مشعر: یعنی محل شعور و فهمیدن، در این مکان انسان به شعور و درک می‌رسد و در مشعر که وارد می‌گردد دیگر وارد حرم شده است. (۱۴۲۵)]

۴-۵-۶- اعمال منی (در روز دهم) (رمی، قربانی، حلق)

۴- رمی جمره عقبه

پس از طلوع آفتاب در روز دهم (عید قربان) حجاج به سرزمین منی آمده و در چادرهای خویش مستقر می‌گردند و سپس برای رمی جمره عقبه (سنگ زدن به جمره عقبه) به سمت آن حرکت می‌کنند (که نسبتاً راهی طولانی است) جمره عقبه، از طرف محل استقرار حجاج به سوی آن، آخرین جمره است یعنی حجاج ابتدا به جمره اولی می‌رسند سپس به جمره وسطی و در نهایت به جمره عقبه (لازم به ذکر است که جمره اول و دوم در این روز سنگ زده نمی‌شود)

۱- هفت عدد سنگ باید به جمره بزند، به نیت قربه الی الله

۲- وقت رمی از طلوع آفتاب است تا غروب آن

[۳- سنگها باید بکر باشد (یعنی کسی با آن سنگ، رمی نکرده باشد. (۱۴۲۶)]

۴- مستحب است با پرتاب هر سنگ یک تکبیر بگوید.

۵- مستحب است هنگام رمی جمره عقبه پشت به قبله بایستد.

۶- مستحب است هنگام رمی با وضو باشد.

توصیه‌ها و تذکرات (پیرامون رمی و سرزمین منی)

[۱- منی یعنی ارزو و آرزوی انسان در این سرزمین برآورده می‌شود. (۱۴۲۲)]

[۲- در منی نمازها شکسته است. (۱۴۲۴)]

[۳- منی همان سرزمینی است که حضرت ابراهیم به دستور خداوند، مأمور به ذبح حضرت اسماعیل شدند.

[(۱۴۲۲)]

[۴- مسجدالخیف در منی قرار دارد (و به محل جمرات نزدیک است) سعی کنید در آن ۲ روزی که در منی هستید نماز ظهر و عصر را در این مسجد بخوانید چرا که محل تجلیات الهی بر حضرت ابراهیم و عده‌ای از پیامبران بوده است. (۱۴۲۲)]

[۵- غسل روز عید قربان و نماز روز عید را فراموش نکنید که بسیار مستحب است و بعد از غسل و نماز عید برای رمی جمره بروید. (۱۴۲۵)]

۶- ترتیب در اعمال منی لازم و واجب است (یعنی اول رمی، بعد قربانی، بعد حلق).

۷- اگر رمی جمرات در طبقه همکف امکان نداشت (به علت ازدحام جمعیت) می‌توان از طبقه دوم رمی نمود.

[۸- اگر کسی نمی‌تواند رمی کند می‌تواند نیابت بدهد، مخصوصاً خانمها در روز اول که بنده صلاح نمی‌دانم در روز اول خانمها برای رمی بروند (به علت ازدحام جمعیت) و هیچ اشکالی ندارد که ایشان وکالت بدهند به دیگری (۱۴۲۵)]

[۹- با توجه به وضعیت فعلی و ازدحام جمعیت در روز عید قربان، برای رمی جمره عقبه، همه خانمها می‌توانند در شب عید قربان (البته پس از درک کردن وقوف به مشعر) برای رمی جمره از منی خارج شوند و رمی را انجام دهند. (۱۴۲۵)]

[۱۰- به جمره که سنگ می‌زند به این معنی است که دیگر در بازگشت، شیطان به او رجوع نکند. (۱۴۲۴)]

[۱۱- منی و رمی جمرات اینها مُمَثِّلِ دفعِ اعتباریات، نفسانیات و رفض و دور کردن ذات انسان است در وقتی که در حرم واقع شده است. با رمی شیطان و از بین بردن او گویا به کل، خود را از خود، تهی می‌کند و حق را به جای آن مستقر می‌کند. (۱۴۲۶)]

۵- قربانی (ذبح گوسفند یا گاو یا شتر)

بعد از رمی جمره عقبه در روز دهم حجاج باید عمل قربانی را انجام دهند:

الف) برای قربانی می‌تواند نائب بگیرد.

ب) باید گوسفند دارای شرایط انتخاب کند:

۱- نر باشد.

۲- از هر لحاظ سالم باشد (شاخ، گوش، پاها و...)

۳- پیر و مریض نباشد.

۴- نقص عضو نداشته باشد (کور نباشد، لنگ نباشد)

۵- کمتر از ۶ ماهه نباشد.

۶- خصی نباشد (بیضه‌هایش را نکشیده باشند)

ج) گوسفند رو به قبله ذبح گردد.

توصیه‌ها و تذکرات (پیرامون قربانی)

- ۱- انتخاب بعضی از گوسفندان، که سرِ گوش آنها را برای علامت‌گذاری بریده‌اند، اشکالی ندارد.
- ۲- اگر به شخصی نیابت می‌دهد، باید مطمئن باشد که آن شخص کلیه شرائط را رعایت می‌کند، یعنی هم گوسفند دارای شرایط انتخاب می‌کند و هم در ذبح آن دقت کامل می‌کند. (۱۴۲۲) (۱۴۲۴)
- ۳- می‌توان اجازه داد قربانی را به کشورهای فقیر صادر کنند، البته باید حاجی سهم خودش را بری کند و ببخشد و در مورد سهم دوستانش هم از آنها وکالت و رضایت بگیرد که سهم خود را ببخشند، چرا که گوشت قربانی باید به سه سهم تقسیم گردد:

ثلث آن سهم مؤمنین حاضر در منی است (سهم دوستانش)

ثلث آن سهم قربانی کننده است (سهم خود حاجی)

ثلث آن سهم فقراء مؤمنین است (همان سهمی که به کشورهای فقیر می‌برند) (۱۴۲۲)

- ۴- اگر قربانی در روز دهم تا غروب آفتاب انجام نشد هرگز در شب قربانی نکند بلکه قربانی را بگذارد برای روز یازدهم و حتماً در روز، قربانی انجام شود (۱۴۲۲ یا ۱۴۲۴)

۶- حلق (تراشیدن سر)

پس از قربانی حجاج می‌باید حلق کنند:

- ۱- بر مردان واجب است که سر خود را بتراشند و خانمها باید تقصیر کنند.
 - ۲- محل حلق در منی است و در هر محل از منی باشد اشکالی ندارد. (۱۴۲۲)
 - ۳- کسی که خودش حلق نکرده، نمی‌تواند برای دیگران حلق کند.
 - ۴- هنگام حلق بخواند: *اللَّهُمَّ اعْطِنِي بِكُلِّ شَعْرَةٍ نُورًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ*
 - ۵- مستحب است از جلو سر و سمت راست آن شروع به حلق نماید.
 - ۶- مستحب است موی سر خود را در منی دفن کند. (۱۴۲۶)
- بعد از حلق حاجی می‌تواند از احرام خارج گردد و کلیه محرمات احرام بر او حلال می‌شود به جز:
- ۱- استعمال بوی خوش: که با سعی بین صفا و مروه حلال می‌گردد.
 - ۲- حلال شدن همسر: که با اتمام طواف نساء و نماز طواف نساء حلال می‌گردد. (۱۴۲۵)

توصیه‌ها و تذکرات (پیرامون حلق)

- ۱- باید مطمئن شود که قربانی انجام شده، بعد سر خود را بتراشد و به صرف نیابت دادن نمی‌تواند حلق کند. (۱۴۲۲)
- ۲- بعد از حلق می‌تواند بعد از نمیه شب برای اعمال مکه از منی خارج گردد، لیکن واجب است هنگام غروب به منی برگردد تا موفق به درک بیتوته در منی گردد. (۱۴۲۵)

[۳- زمان حلق کردن، پس از قربانی است تا هنگام غروب آفتاب و اگر فرصت نکرد باید صبر کند تا فردا و فردا انجام دهد و هرگز نباید سر خود را در شب حلق کند. (۱۴۲۵)]

[۴- کسانی که سفر اول آنها می‌باشد، واجب است سر خود را بتراشند و همچنین مستحب مؤکد است برای کسانی که سفر مجدد آنها می‌باشد و هیچ چیز از حلق، کفایت نمی‌کند. (۱۴۲۴)]

۵- اعمال بعد از حلق را (اعمال مکه را) می‌توان تا پایان ماه ذی‌الحجه انجام داد.

[۶- مرحوم آقا می‌فرمودند: کسی که به حج برود و حلق نکند گویا اصلاً حاجی انجام نداده است (۱۴۲۴) و می‌فرمودند: گویا روحانیت حج در او ظهور نخواهد کرد. (۱۴۲۵)]

[۷- تقصیر کردن خانمها مثل حلق کردن آقایان است و با هم فرقی ندارد منتهی: در مرد چون مو جنبه ظاهر دارد و موی او شکل ظاهری او را تشکیل می‌دهد خداوند می‌خواهد که او این شئون ظاهری را کنار بگذارد ولی در زن چون تراشیدن مو برایش حرام است از این جهت از او خواسته شده که تقصیر کند و تقصیر برای زن حکم حلق کردن را دارد. (۱۴۲۶)]

۷- بیتوته در منی در ۲ شب و رمی جمرات در ۲ روز

پس از حلق حجاج به دو جهت بایستی در منی بمانند:

۱- بیتوته در منی در ۲ شب یازدهم و دوازدهم

۲- رمی جمرات ثلاثه در روز یازدهم و دوازدهم

۱- شب یازدهم و دوازدهم حاجی باید در منی بیتوته کند (بیتوته: گذراندن شب را در محلی گویند) که مقدار واجب آن از غروب آفتاب است تا نیمه شب شرعی.

۲- روز یازدهم و دوازدهم نیز حجاج باید جمرات ثلاثه را رمی کنند به این صورت که به هر جمره در هر روز باید هفت سنگ بزنند به این ترتیب: اول جمره اولی، دوم جمره وسطی، سوم جمره عقبه و زمان رمی نیز از طلوع آفتاب است تا غروب آن.

۳- در شب یازدهم و دوازدهم بعد از نیمه شب حجاج می‌توانند از منی خارج و جهت انجام اعمال مکه به مسجدالحرام بروند و برگردند.

۴- روز دوازدهم (پس از انجام رمی جمرات) حجاج می‌توانند بعد از اذان ظهر به طور کلی از منی خارج گردند لیکن اگر در این روز از منی خارج نشوند تا آفتاب غروب کند، بایستی آن شب را در منی بیتوته کنند و فردا دو مرتبه جمرات ثلاثه را رمی نمایند (و همچنین است هر چند روزی که تا غروب از منی خارج نگردند).

توصیه‌ها و تذکرات (پیرامون بیتوته و رمی جمرات)

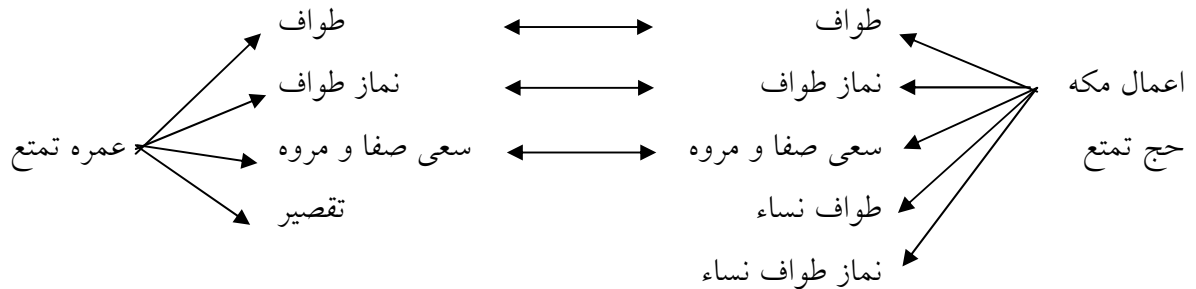
۱- خوابیدن در منی اثر بسیار زیادی دارد (در شب یازدهم و دوازدهم) اگرچه مردم از آن غفلت می‌کنند. و اگر شخصی در شب یازدهم و دوازدهم از منی خارج شود (البته پس از نیمه شب) باید در مسجدالحرام یا سایر مناطق

مکه باشد و به عبادت پردازد و نمی تواند بخوابد، اما بهتر است که انسان اعمال مکه را در روز انجام دهد و واجب است تا قبل از غروب (یعنی وقتی هوا تاریک می گردد) جهت درک بیتوته در منی، به منی باز گردد تا بهره کافی را از این سرزمین ببرد.

اعمال مکه

۸ - ۹ - ۱۰ - ۱۱ - ۱۲ اعمال مکه (طواف، نماز طواف، سعی، طواف نساء، نماز طواف نساء)

پس از خروج از منی، حجاج به انجام اعمال مسجدالحرام می‌پردازند. این اعمال شباهت زیادی با عمره تمتع دارد و تنها طواف نساء و نماز آن را اضافه دارد، لیکن دیگر عمل تقصیر ندارد. مقایسه کنید:

تفاوت این اعمال با عمره تمتع تنها در نیت آن است (که به قصد حج تمتع نیت می‌گردد) و تمام مسائلی که در مورد عمره گفته شد (در مورد طواف و...) در اینجا هم صدق می‌کند لیکن در این اعمال حجاج دیگر در احرام نیستند.

در مورد طواف نساء هم دقیقاً مانند طواف می‌باشد و تفاوت آن تنها در نیت است و در مورد نماز طواف هم همینطور.

پس خلاصه اعمال مکه به شرح زیر است:

اعمال مکه:

۸- طواف (۷ دور به دور خانه خدا)

۹- نماز طواف (۲ رکعت پشت مقام حضرت ابراهیم)

۱۰- سعی بین صفا و مروه (۷ مرتبه بین صفا و مروه): با اتمام سعی استعمال بوی خوش حلال می‌گردد.

۱۱- طواف نساء (که هم بر مرد و هم بر زن واجب است) هفت دور به دور خانه خدا

۱۲- نماز طواف نساء (۲ رکعت پشت مقام حضرت ابراهیم) که با اتمام نماز، همسر بر انسان حلال می‌گردد.

با انجام طواف نساء و نماز آن حاجی اعمال حَجَّةِ الاسلام خود را به پایان رسانیده است.

توصیه‌ها و تذکرات (پیرامون اعمال مکه)

[۱- بعد از انجام کلیه مناسک در کنار یا مقابل حجرالاسود بایستد و تمامی اعتقادات خود را نسبت به قرآن، کعبه، پیامبر، ائمه، قیامت، راه و مسیرش، ولایت و... به حجرالاسود عرضه بدارد و از او بخواهد که در روز قیامت حاضر شود و بر این اعتقادات شهادت بدهد و او هم می آید و شهادت می دهد. (۱۴۲۴)]

[۲- همچنین به خداوند بگوید خداوندا این اعمال را مقدمه برای معرفت امام علیه السلام قرار بده. (۱۴۲۴)]

[۳- حجرالاسود سنگی است که فهم خاصی دارد و سعه و جودی او به حدی است که از زمان حضرت آدم علیه السلام که در این مکان قرار گرفته تا روز قیامت، هر کس به زیارتش بیاید، تمام این افراد را در نفس خود می پذیرد و نگه می دارد و مطالب آنها را گرفته و یادداشت می کند و در روز قیامت شهادت می دهد. (۱۴۲۴)]

مدینه منوره

توصیه‌ها و تذکرات (پیرامون مدینه)

[۱- در بقیع که می‌روید بدانید تمام آن مملو از قبرهای امامزاده‌ها و اهل بیت و اقوام و اصحاب پیامبر صل‌الله علیه و آله می‌باشد لذا هرگز با کفش وارد نگردید چون قدم به قدم آن ممکن است قبر محترمی باشد (۱۴۲۲-۱۴۲۴) مرحوم آقا تمام بقیع را با پای برهنه می‌رفتند. نماز زیارت ائمه بقیع را بیرون بخوانید (۱۴۲۵) البته خواندن نماز زیارت در پشت دیوارهای قبرستان، صورت خوبی ندارد و بهتر است در مسجدالنبی بخواند (۱۴۲۶)]

[۲- زیارت قبر ائمه بقیع علیهم‌السلام را استقلالاً انجام ندهید بلکه در تحت تبعیت زیارت پیغمبر، زیارت انجام شود. (۱۴۲۲-۱۴۲۴)]

[۳- در مدینه عظمت و اشراف رسول خدا صل‌الله علیه و آله جایی برای کس دیگر باقی نمی‌گذارد، لذا در مدینه توجه و نظر در همه جا به پیغمبر صل‌الله علیه و آله باشد و سایر جوانب و مسائل را توجه نداشته باشید (نسبت به خلفائی که در آنجا دفن هستند اولی و دومی و...) (۱۴۲۲)]

[۴- در مدینه ذکر: صلوات، لا اله الا الله، لا حول و لا قوه الا بالله بگویند (۱۴۲۲) (۱۴۲۴) (۱۴۲۵)]

[۵- در اطراف مسجدالنبی زیاد قدم بزنید که محله بنی‌هاشم است چرا که پیامبر ۱۰ سال در این مکان رفت و آمد داشته‌اند و بدانید قطعاً پای شما در جای پای پیغمبر صل‌الله علیه و آله گذاشته می‌شود (۱۴۲۲-۱۴۲۴)] و همچنین در جای پای ائمه معصوم علیهم‌السلام

[۶- هم در مدینه و هم در مکه صبحها بعد از نماز صبح و اذکار خود، به جای سوره یس، دعای صباح را بخوانید و اذکار هر شخص به همان کیفیت باشد. (۱۴۲۲)]

[۷- قبر حضرت زهراء سلام‌الله علیها قطعاً در همان جایی است که پیغمبر خدا دفن گردیده‌اند، منتهی مابین قبر و منبر رسول خدا (روضه) خیلی سفارش گردیده است حتماً هر روز ۲ رکعت نماز در آن مکان بخوانید که ثواب بسیار دارد. (۱۴۲۲-۱۴۲۴)]

[۸- در بین راه منزل و حرم و بالعکس، انسان به چیزی نگاه نکند (به مغازه‌ها، هتلها و...) (۱۴۲۴)]

[۹- در مسجدالنبی که می‌روید مسجد را منزل خود بدانید، حرم پیغمبر، منزل واقعی ماست و ما همه فرزندان پیغمبریم و به این نیت به مسجد بروید که دارید به منزل خود می‌روید نه به نیت زیارت حضرت رسول اکرم صل‌الله علیه و آله (۱۴۲۴)]

[۱۰- در مدینه و در مسجدالنبی، فقط به رسول‌الله فکر کنید. (۱۴۲۴)]

[۱۱- خود را مقید به برنامه‌های کاروان نکنید (رفت و آمدها و...) و اصلاً به دنبال آن نباشید که مثلاً سر موقع برای ناهار بیایید و... بلکه انسان هر موقع حالش اقتضا دارد باید برای زیارت برود. (۱۴۲۴)]

- [۱۲]- بعد از زیارت رسول خدا صل الله علیه و آله حتماً به زیارت ائمه بقیع علیهم السلام بروید ولی زیارت آنها را در تحت ولایت رسول خدا صل الله علیه و آله بدانید نه مستقلاً (۱۴۲۴)
- [۱۳]- در کل مدینه نماز کامل است (۱۴۲۲-۱۴۲۴-۱۴۲۵) ولی روزه نمی‌تواند بگیرد مگر آنکه قصد ۱۰ روز داشته باشد. و یا اینکه قبلاً نذر کرده باشد (۱۴۲۴-۱۴۲۶)
- [۱۴]- نماز خواندن روی فرش در مسجدالنبی اشکالی ندارد و نمازهای واجب را هم می‌توانید همانجا بخوانید. (۱۴۲۴)
- [۱۵]- برای زیارت ائمه بقیع علیهم السلام هیچ فرقی نمی‌کند که وارد قبرستان بشوید یا نشوید و از نقطه نظر زیارت هیچ فرقی نمی‌کند. (۱۴۲۴)
- [۱۶]- خواندن زیارت عاشورا در مدینه وارد نشده، در مدینه و مکه و منی و مشعر و... صبحها بین الطلوعین حتماً دعای صباح را بخوانید حال یا به صورت تنهایی یا چند نفری (۱۴۲۴)
- [۱۷]- زیارت ائمه بقیع علیهم السلام در مفاتیح آمده است. (۱۴۲۴)
- [۱۸]- زیارت رسول خدا و حضرت زهرا علیهما السلام در مسجدالنبی، در مفاتیح آمده است. (۱۴۲۴)
- [۱۹]- در مدینه که قرآن می‌خوانید لازم نیست به معنی توجه کنید بلکه صرف قرائت قرآن مدنظر است. (۱۴۲۶)
- [۲۰]- با حجاج دیگر مهربان باشید چون همه آنها مهمان خدا هستند، هر چند از مذاهب دیگر باشند و همیشه خود را پایین‌تر از دیگران بدانید و حق تقدم را به دیگران بدهید و راه را برای دیگران باز کنید (چه در مدینه و چه در مکه در کلیه اعمال) (۱۴۲۴)
- [۲۱]- در مدینه، مکانهایی برای زیارت و... موجود است که خود کاروانها یکبار می‌برند و همان یکبار هم کافی است لیکن به ۳ مسجد زیاد بروید: مسجد قبا: چند مرتبه بروید و هر بار ۲ الی ۳ ساعت بمانید. مسجدالاجابه (مباهله): حدود ۱۰ دقیقه با حرم فاصله دارد. مسجد ردالشمس (فضیح) چند مرتبه بروید (که البته الان تخریب شده است) و ۲ رکعت نماز بخوانید. (۱۴۲۵)

۱- مسجد قبا:

در ۶ کیلومتری جنوب مسجدالنبی واقع شده است (سر راه مدینه به مکه) هنگامی که پیامبر از مکه به مدینه هجرت کردند چندین روز در این مسجد ماندند و منتظر آمدن حضرت علی علیه السلام شدند و در همان زمان بود که دستور ساختن این مسجد را دادند و مسجدی با دیوار سنگی در این مکان بنا کردند (مشاهد و مشاعر حج نوشته آخوندی) روایتی است از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله که ۲ رکعت نماز در این مسجد ثواب یک عمره دارد.

در روایتی از امام صادق علیه‌السلام که در زیارت مشاهد و مساجد اطراف مدینه اول به مسجد قبا بروید و در آنجا نماز بسیار بخوانید.

۲- مسجدالاجابه (مباهله):

این مسجد در شمال بقیع واقع شده و با مسجدالنبی ۵۰۰ متر فاصله دارد. در این مسجد بود که آیه مباهله نازل شده و نیز علت آنکه اجابه می‌گویند آن است که پیامبر اکرم سه چیز را از خداوند در این مسجد خواستند و خداوند ۲ چیز آن را اجابت فرمود. (کتاب مشاهد و مشاعر) این مسجد در خیابان ملک فیصل قرار دارد (پشت هتل الدخیل)

۳- مسجد ردالشمس (فضیح):

در غزوة یهود بنی‌النظیر رسول خدا مدت ۶ روز در این مکان نماز خوانده‌اند و علت نام‌گذاری آن به ردالشمس آن است که در این مکان پیامبر اکرم صل‌الله‌علیه‌و‌آله‌به‌علی‌علیه‌السلام تکیه کرده و خوابیده بودند و در همین حال نماز عصر حضرت علی‌علیه‌السلام قضا گردید وقتی پیامبر صل‌الله‌علیه‌و‌آله‌بیدار شدند از حضرت پیرامون نماز عصر سؤال کردند و حضرت جواب گفتند که نخوانده‌اند. پیامبر فرمودند چون تو وصی هستی، وصی نباید نمازش قضا شود، پیامبر صل‌الله‌علیه‌و‌آله‌دعا فرمودند و خورشید برای حضرت بازگشت تا حضرت نماز خود را بخوانند. (کتاب مشاهد و مشاعر حج نوشته آخوندی)

مکه مکرمه

توصیه‌ها و تذکرات (پیرامون مکه)

- [۱- در مکه ذکرش «لا اله الا الله» و «لا هو الا هو» باشد. (۱۴۲۴)]
- [۲- سعی کنید هر وقت را که می‌توانید در مسجدالحرام بگذرانید چه حال طواف داشته باشید یا نداشته باشید. (۱۴۲۲)]
- [۳- نگاه کردن به کعبه عبادت است (۱۴۲۲-۱۴۲۵) و اگر حال نماز و طواف ندارید به کعبه نگاه کنید که خودش عبادت است و موجب آثاری است. (۱۴۲۴)]
- [۴- به جای نماز، طواف کنید بهتر است. (الطواف بالبیت صلاه) و هر چه بیشتر طواف بکنید اثر بیشتری دارد. (۱۴۲۲-۱۴۲۴) و همه طواف‌ها به نیت رسول‌الله باشد و مرحوم آقا می‌فرمودند طواف برای رسول خدا باشد و آن شخص را هم که در ذهن دارید به او هم می‌رسد و بیشتر هم می‌رسد. (۱۴۲۶)]
- [۵- هر شب سعی کنید به حجر حضرت اسماعیل بروید و ۲ رکعت نماز بخوانید که خیلی مهم است مخصوصاً زیر ناودان (۱۴۲۲)]
- [۶- دعا در حجر و زیر ناودان طلا مستجاب است. (۱۴۲۲-۱۴۲۴)]
- [۷- شبها روی مستجار در مسجدالحرام بنشینید. (مستجار محلی از دیوار کعبه است که در فاصله ۱/۵ متری از رکن یمانی قرار دارد (درست در مقابل آن ضلعی که درب خانه خدا قرار گرفته است) که این مکان به اذن خدا شکافته شد و فاطمه بنت اسد، مادر امیرالمؤمنین علیه‌السلام وارد کعبه شدند و حضرت را بدنیا آوردند) (۱۴۲۲)]
- [۸- تنها مکانی که زن می‌تواند جلوی مرد یا در کنار مرد نماز بخواند، مسجدالحرام است بلکه در کل شهر مکه این چنین است. (۱۴۲۲-۱۴۲۴)]
- [۹- در مکه به مسئله توحید فکر کنید و اینکه آمده‌ایم هر آنچه را غیر از توحید است بیاندازیم، همانطور که ائمه و اولیاء و پیامبران هم که اینجا می‌آمده‌اند، به توحید فکر می‌کرده‌اند. (۱۴۲۲-۱۴۲۵)]
- [۱۰- در مکه و مسجدالحرام فقط باید توجه به خدا داشت و شفیع قرار دادن و توسل را باید کنار گذاشت (حتی شفیع قرار دادن رسول خدا و ائمه را) چرا که نفْس توحید، خودش توسل است (۱۴۲۲) و همه را باید فانی در خداوند ببیند. (۱۴۲۴)]
- [۱۱- دعا کردن، خواستن و... را باید کنار گذاشت و این کارها را بگذارد برای روز آخر که می‌خواهد بیاید و ذهن خود را به دعا مشغول نگرداند. (۱۴۲۲)]
- [۱۲- هر موقع خواست از مسجدالحرام بیرون بیاید بگوید السلام علیک یا رسول الله (۱۴۲۴)]
- [۱۳- یک دوره ختم قرآن در مکه فضیلت زیادی دارد مخصوصاً در مسجدالحرام (۱۴۲۲) و بهتر است به نیت رسول خدا قرائت شود (۱۴۲۴) و لازم نیست به معنی دقت شود و صرف خواندن مدنظر است. (۱۴۲۶)]

۱۴- مستحب است نوشیدن آب زمزم و مرحوم آقا می فرمودند هر چه می توانید از آن بخورید چه قبل از طواف و چه بعد از طواف و به نیت رسول خدا بنوشید (یعنی به همان نیتی که رسول خدا صل الله علیه و اله می نوشیدند) [۱۵- در کل شهر مکه نماز کامل است (۱۴۲۵-۱۴۲۲) ولی روزه نمی تواند بگیرد مگر آنکه قصد ۱۰ روزه کرده باشد و یا از قبل نذر کرده باشد. (۱۴۲۶-۱۴۲۴)]

[۱۶- از خداوند حاجتی را بخواهید که اگر برآورده شود مغموم نباشید که چرا بهترش را نخواستم (۱۴۲۲)]

[۱۷- از خداوند بخواهید:

۱- عبودیت و معرفتش را

۲- عافیت دنیا و آخرت را (عافیت یعنی: تطبیق عمل و وجود انسان با آنچه که مورد رضای خداست)

۳- ما را آنچنان قرار بدهد که عبد او باشیم.

۴- که ما را عبد خود قرار بدهد به هر نحو که صلاح می داند و تحمل آنرا هم بدهد تا مراحل عبودیت را طی کنیم.

۵- که خواست و درخواست را از ما بگیرد. (۱۴۲۲)]

[۱۸- تکامل روحی انسان وابسته به این مناسک (مناسک حج) است. (۱۴۲۵)]

[۱۹- رفقا جایی می خواهند بروند که خداوند این مکان را برای پذیرائی افرادی که آنها را برای هدف خاصی به

دنیا آورده، آماده کرده است. (۱۴۲۵)]

[۲۰- اینجا جایی است که انبیاء بعد از به نبوت رسیدن احساس نیاز به اینجا پیدا می کرده اند و امام علیه السلام

بعد از به امامت رسیدن می یابد که اینجا چه خبر است. (۱۴۲۵)]

[۲۱- امام زمان علیه السلام در تمامی مناسک و اعمال حج حضور دارند و تمام فیوضاتی که به حجاج می رسد

به واسطه حضرت است و بدانید موقعی که طواف می کنید یا در سایر مناسک، یکی از افراد، امام زمان علیه السلام

است. (۱۴۲۵)]

[۲۲- آیات مربوط به حضرت ابراهیم علیه السلام (در سوره بقره و ابراهیم) را در مسجدالحرام بخوانید و به آن

دقت کنید و تأمل نمایید، و بدانید هر کس به مکه می رود به دعوت حضرت ابراهیم علیه السلام پاسخ مثبت داده و

اجابت کرده است. (۱۴۲۵)]

[۲۳- انجام دوباره عمره مفرده، در کمتر از ۱۰ روز حرام است و تا یکماه کراهت شدید دارد. اما اگر در ۲ ماه

واقع شود اشکالی ندارد حتی اگر فاصله آن ۲ عمره، یک روز باشد مثلاً یک عمره در ۲۹ رجب انجام دهد و یک

عمره در ۱ شعبان (چون در ۲ ماه واقع شده اشکالی ندارد) (۱۴۲۶)]

ملاک حساب کردن فاصله ۲ عمره به روز، پایان اعمال است یعنی اگر کسی در ۲۵ ذی القعدة محرم شد و

اعمالش را انجام داد و از احرام خارج گردید از این روز حساب نمی شود بلکه باید از پایان اعمال حج تمتع،

روزها را حساب کند.

[۲۴- شهر مکه جای خاصی برای بازدید و توقف ندارد و غار حراء خوب است اگر مجالی پیدا کردید.

(۱۴۲۲)]

مسائل متفرقه:

- [۱- در نمازهای جماعت اهل سنت شرکت کنید ولی نیت جماعت با آنها نکنید، بلکه نیت فرادی کرده و فقط در ظاهر اعمال (رکوع، سجده و...) با آنها هماهنگ باشید. و در جاهایی که مثل نماز صبح باید حمد و سوره بلند خوانده شود را می‌توانید آرام بخوانید و اشکالی ندارد آهسته خواندن آن (۱۴۲۲) و اگر در نمازهایشان آیات سجده‌دار خواندند و به سجده رفتند، شما هم به سجده بروید و سپس نماز خود را ادامه دهید. (۱۴۲۲-۱۴۲۴) و در نمازهای میتی که می‌خوانند می‌توانید به آنها اقتدا کنید و اشکالی ندارد. (۱۴۲۶)]
- [۲- استفاده از زیراندازهایی که به آن مقداری حصیر یا چوب دوخته شده جهت سجده، اشکالی ندارد ولی اگر به همان هم حساسیت نشان می‌دهند، از آن استفاده نکنید، در مسجدالنبی جاهایی هست که بین ستونها فرش نشده و سنگ است و می‌توانید در آنجا نماز بخوانید و در عین حال اگر نتوانستید جایی را پیدا کنید که سنگ باشد، لازم نیست خود را به زحمت بیاندازید و می‌توانید روی فرش سجده کنید، من خودم هم روی فرش سجده کرده‌ام و در مسجدالحرام هم که همه‌اش سنگ است و مشکلی پیش نمی‌آید. (۱۴۲۲)]
- [۳- خرید سوغات خوب است ولی انسان بگذارد برای یکی دو روز آخر (۱۴۲۴)]
- [۴- در کدام قانون و در کجا گفته شده که حاجی از مکه که برمی‌گردد باید برای همه سوغاتی بیاورد؟ برای اهل منزل بیاورد آن هم به طور محدود و مشخص، ولی دیگر برای عمه و خاله و... همه اینها خارج از برنامه است و حاجی را از پرداختن به واقعیت و پرداختن به آنچه که برای آن حرکت کرده باز می‌دارد و این فرهنگی است که باید عوض شود (۱۴۲۴)]
- [۵- طوافِ وداع کردن در مکه، اشکال ندارد لیکن همان طواف نساء، طواف وداع هم هست در هر حال طواف وداع کردن مستحب است. (۱۴۲۴)]
- [۶- چراغانی کردن هنگام بازگشت حجاج، اگر نشانه آمدن حاجی باشد اشکالی ندارد، لکن از روی چشم و هم‌چشمی نباید باشد. ما ندیدیم مرحوم آقا در زمان خودشان توصیه‌ای به این عمل کرده باشند و ما هم بهتر است انجام ندهیم. (۱۴۲۶)]
- [۷- کسی که مستطیع است و متمکن است که سریعاً به حج برود باید سریعاً برود و نباید صبر کند تا به صورت عادی برود حتی اگر لازم باشد میلیونها تومان خرج کند باید بکند. لیکن این سریع رفتن به این معنی نیست که حق دیگران را ضایع کند و نوبت دیگران را بگیرد که اگر کسی در این مورد باعث ظلم و گرفتن حق دیگران شود حج او باطل و عملش حرام است، ظلم به دیگران در هر شرایطی و به هر نحوی حرام است. این شخص باید موجبات به حج رفتن خود را سریعاً فراهم کند و چون متمکن است هر هزینه‌ای را لازم باشد باید پردازد. (۱۴۲۶)]

مسائل مربوط به خانمها:

۱- خانمها در مواردی می‌توانند نایب بگیرند:

الف) در مواردی که اگر بخواهند صبر کنند تا از عذر زنانه بیرون بیایند، فرصت و زمان اقامت آنها در مکه می‌گذرد و به موقع موفق به انجام اعمال نمی‌شوند که در این حالت باید نایب بگیرند (۱۴۲۲)

ب) رمی جمرات: که ممکن است ازدحام جمعیت به نحوی باشد که برای بعضی تحمل آن ممکن نباشد و باعث به وجود آمدن خطری برای آنها بشود که باید در این حال نایب بگیرند. (۱۴۲۲)

۲- زن هم می‌تواند نایب گردد. (۱۴۲۲)

۳- زنی که برای انجام اعمال (طواف و نماز آن) عذر دارد و باید چند روز صبر کند تا عذرش برطرف شود، نمی‌تواند برای اینکه زودتر از احرام خارج شود به دیگران نیابت دهد بلکه باید صبر کند و پس از رفع عذر، خودش مباشرةً انجام دهد. (۱۴۲۶)

۴- عذرهایی که برای خانمها پیش می‌آید ۲ حالت دارد:

الف) یا اینگونه است که وقتی برای عمره تمتع احرام می‌بندد عذر دارد و وقتی که وارد مکه می‌شود این عذر او باقی است تا زمانی که می‌خواهد اعمال حج تمتع را انجام دهد (زمانی که می‌خواهند به عرفات بروند) در این حالت چون او هنوز در احرام است، نیازی به احرام مجدد ندارد و همان احرام عمره تمتع او تبدیل می‌گردد به احرام حج تمتع و با سایر حجاج به عرفات می‌رود و بعد از اعمال عرفات و مشعر و منی به مکه برمی‌گردد و چنانچه پاک گردیده است ابتدا اعمال حج تمتع خود را انجام می‌دهد (اعمال مکه را) و بعد از اتمام آن اعمال، به مسجد تنعیم رفته و به نیت عمره مفرده محرم می‌شود و به مکه آمده و اعمال عمره خود را انجام می‌دهد و اگر هنوز پاک نشده صبر می‌کند تا پاک شود و سپس اعمال را انجام می‌دهد.

ب) یا اینگونه است که در حال پاکی عمره تمتع را انجام می‌دهد و هنگام رفتن به عرفات عذر پیدا می‌کند که در این صورت در همان حالت در مکه احرام می‌بندد و به عرفات رفته و پس از انجام اعمال عرفات و مشعر و منی به مکه آمده و اگر عذرش همچنان باقی بود تا زمانی که کاروانها می‌خواهند به ایران بیایند در آنجا اعمالی که نیاز به طهارت ندارد (مثل سعی صفا و مروه) را خودش انجام می‌دهد و برای سایر اعمال که نیاز به طهارت دارد باید نایب بگیرد. ولی اگر فرصت دارد که صبر کند تا پاک گردد باید صبر کند و همه اعمال مکه را خودش انجام دهد (۱۴۲۲)

۵- خانمها هنگامی که عذر دارند می‌توانند وارد در محل (مسعی) کوه صفا و مروه گردند چرا که این قسمت

جزء مسجدالحرام نیست و سعی صفا و مروه را هم می‌توانند در حال عذر، خودشان انجام دهند. (۱۴۲۲)

۶- آیا زن می‌تواند قرصهایی مصرف کند که عادت ماهانه او قطع، یا به تأخیر افتد و اعمال را بدون عذر انجام

دهد؟

[نیازی به مصرف این قرصها نیست، بلکه بهتر است انسان همانطور که خداوند برای زن تقدیر کرده است، همانگونه عمل کند، بنده تضمین می‌کنم: اگر کسی این قرصها را نخورد، به اندازه سر سوزنی از ثواب او کاسته نخواهد شد!! چرا انسان از مسیر و مجرای طبیعی خود که خداوند تقدیر کرده بیرون بیاید و برای خود تقدیر جدیدی و تقدیر من‌درآوردی ایجاد کند؟ خداوند گفته است به زن به این شکل بیاید و اعمالش را انجام دهد و تنها عملی که نیاز به طهارت دارد طواف و نماز آن است و سایر اعمال را خودش در حال عذر می‌تواند انجام دهد. (۱۴۲۶)]

[۷- زنی که عذر دارد، رفتن به محوطه خارج از بناء مسجدالنبی و همچنین رفتن به پشت دیوارهای بقیع برای وی بلاشکال است. (۱۴۲۴)]

[۸- زن مستحاضه می‌تواند قرآن بخواند و همچنین وارد مسجدالحرام شده و طواف کند و همچنین وارد مسجدالنبی گردد. (۱۴۲۴)]

[۹- زنی که عذر دارد می‌تواند وارد مسجد شجره شده و محرم گردد و از طرف دیگر خارج گردد و باید در مسجد محرم گردد (۱۴۲۴)] آنچه بر وی حرام است وقوف در مساجد است.

احکام شیر خواران (نوزادان تا ۳ سالگی)

۱- آیا پوشک کردن شیرخواره‌ای که احرام بسته است، جائز است؟

[بلی]

۲- آیا لازم است هنگام طواف، پوشک شیرخوار را دائماً بازدید نمود که آیا طهارت آن توسط شیرخوار از بین رفته است یا نه؟

[لازم نیست و طهارت به قوت خود باقی است]

۳- آیا لازم است قبل از طواف، پوشک بچه و قسمتی از بدن او که پوشک می‌شود، پاک و غیر نجس باشد؟

[بهتر است پاک باشد]

۴- اگر در حین طواف شیرخواره مُحدث شد (حدثی از او سر زد) آیا طوافش باطل می‌گردد؟ و آیا در هنگام طواف و نماز آن طهارت بدن شیرخوار شرط است؟

[خیر طواف باطل نمی‌شود و طهارت طفل شرط صحّت نماز نیست]

۵- آیا لازم است هنگام انجام اعمال، شیرخواره بیدار باشد؟ و اگر در حین انجام عملی، یا مقداری از آن خوابید (مثل طواف، سعی بین صفا و مروه و ...) باید عمل او مجدداً در حال بیداری انجام گردد؟

[لازم نیست]

۶- آیا لازم است جهت طواف، شیرخواره را وضو داد؟ یا وضوی نایب او کفایت می‌کند؟

[نایب باید وضوء داشته باشد]

۷- داخل کردن شیرخواره‌ای که پوشک خود را کثیف کرده، به مسجد الحرام و مسجدالنبی جائز است؟ و آیا خارج کردن او (اگر در مسجد است) لازم است؟

[اشکالی ندارد]

۸- آیا لباس احرام شیرخواره پسر، بایستی مانند مردان دو تکه باشد؟ و آیا باید کلیه شرایط لباس احرام مردان را داشته باشد؟

[خیر لازم نیست]

احکام کودکان غیر بالغ (از سه ساله تا قبل از سن تکلیف)

۱- نایب کودکی که خودش هم قصد احرام بستن و انجام اعمال را دارد، آیا می‌تواند توأمأ هم برای خودش نیت کند و هم برای طفل (۲ نیت همزمان)؟

[اشکالی ندارد]

۲- کودکی که نمازش را به صورت کامل و صحیح نمی‌تواند بخواند، آیا به طور کلی نماز طواف و از او ساقط است؟ یا باید در حدّ توان به او تلقین کرده تا بخواند و بعداً هم نایب او بخواند؟

[به همان مقدار وسع کفایت می‌کند و نیابت لازم نیست]

۳- کودکی که هنوز بالغ و مکلف نشده، ولی می‌تواند نماز را به طور صحیح بخواند، آیا نمازش را خودش بخواند، یا نایش یا هر دو؟

[خودش بخواند و نیاز به نایب نیست]

۴- جهت انجام اعمال آیا لازم است نیت‌ها را به کودک یکی یکی تلقین نمود (یعنی خود او هم نیت کند) یا نیت نایب او کفایت می‌کند؟

[اگر ممیّز باشد باید گفت و الاً خیر]

۵- اگر خودش بتواند نیت را به زبان بگوید (مثلاً ما بگوئیم و او تکرار کند)، کفایت می‌کند یا باید نایب او هم نیت کند؟

[خودش کفایت می‌کند در صورتی که ممیّز باشد و الاً باید نایب او هم انجام دهد]

۶- آیا کودکی که می‌تواند وضو بگیرد یا می‌توان او را وضو داد، هنگام طواف و نماز آن (که نیاز به طهارت دارد) باید وضو بگیرد و هنگام طواف و نماز آن به حالت وضو باقی باشد، یا وضو و طهارت نایب کفایت می‌کند؟

[چنانچه ممیّز باشد باید وضوء بگیرد و الاً خیر]

۷- آیا هنگام طواف و نماز آن طهارت نایب کفایت می‌کند، یا شیرخواره و کودک هم باید طهارت داشته باشند؟

[طهارت نایب کافی است]

۸- آیا تلبیه (لبیک گفتن) نایب، برای شیرخواره و کودک کفایت می‌کند؟ یا اگر کودک قادر به تلبیه است، باید خودش بگوید (اگر چه به واسطه تلقین باشد)؟

[برای شیرخوار کفایت می‌کند و کودک در صورت تمیز باید بگوید]

۹- اگر کودک هنگام طواف یا سعی، از راه رفتن خسته شد؛ آیا می‌تواند در آغوش نایب یا شخص دیگری به عمل خود ادامه دهد؟ یا صبر کند تا خستگی‌اش بر طرف شده و خودش راه برود؟

[اشکالی در حمل کردن آن نیست]

۱۰- کودکان در مسجد الحرام بهتر است به چه اعمالی اشتغال داشته باشند؟

[مثل بزرگترها]

۱۱- کودکان در مسجد النبّی بهتر است به چه اعمالی اشتغال داشته باشند؟

[کار خاصی نیست اگر می‌تواند قرآن بخواند]

تقویم ایام حج

معمولاً اولین کاروانهای حجاج ایرانی از دهم ذی‌القعدة به حج می‌روند و عده‌ای آخر ماه ذی‌الحجه مراجعت می‌کنند لذا این ایام، مصادف با مناسبت‌هایی می‌باشد که فهرست‌وار به آن اشاره می‌گردد:
«ماه ذی‌القعدة»

۱۱ ذی‌القعدة (سال ۱۴۸ هـ ق) ولادت باسعادت امام رضا علیه‌السلام

شب پانزدهم ذی‌القعدة: در مفاتیح سفارش به عبادت در این شب گردیده

۲۳ ذی‌القعدة: روز مخصوص زیارتی حضرت امام رضا علیه‌السلام

۲۵ ذی‌القعدة: روز دحوالارض: در مفاتیح برای شب ۲۵ ذی‌القعدة (شب دحوالارض) اعمالی ذکر گردیده است.

۲۹ ذی‌القعدة: روز شهادت حضرت امام محمد تقی جواد الائمه علیه‌السلام

«ماه ذی‌الحجه»

۱- برای دهه اول ماه ذی‌الحجه اعمالی در مفاتیح ذکر گردیده است.

۷ ذی‌الحجه: شهادت حضرت امام محمد باقر علیه‌السلام

۹ ذی‌الحجه: شهادت حضرت مسلم بن عقیل و هانی بن عروه - روز عرفه - برای شب و روز عرفه در مفاتیح

اعمال بسیاری ذکر گردیده و در این جزوه در صفحه ۱۷ و ۱۸ توصیه‌هایی شده است.

۱۰ ذی‌الحجه: عید قربان - برای شب و روز عید قربان اعمالی در مفاتیح ذکر گردیده است.

۱۸ ذی‌الحجه: عید غدیر خم - برای این روز سعید اعمالی در مفاتیح ذکر گردیده است.

۲۴ ذی‌الحجه: روز خاتم‌بخشی امیرالمؤمنین علی علیه‌السلام و نزول آیه شریفه ولایت و روز مباحله و نزول آیه

شریفه مباحله. برای این روز اعمالی در مفاتیح آمده است.

حجّکم مقبول و سعیکم مشکور